

Hessing

herinneren als chambre de réflexion, maar veeleer als "chambre de respect".

(Applaus)

De **voorzitter**: U bent veel hier geweest, uw aanwezigheid in dit huis is ook niet onopgemerkt gebleven. Daarvan is in de Handelingen verslag gedaan. Ik denk dat u in de toekomst daarin nog wel eens zult terugbladeren. Wij wensen u nog vele goede jaren!

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Aanpassing van de Advocatenwet aan richtlijn 98/5/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 16 februari 1998 ter vergemakkelijking van de permanente uitoefening van het beroep van advocaat in een andere lidstaat dan die waar de beroepskwalificatie is verworven (Implementatie vestigingsrichtlijn advocaten) (27587);**
- **het wetsvoorstel Wijziging van de Opiumwet (27874);**
- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet collectieve preventie volksgezondheid (28063);**
- **het wetsvoorstel Aanpassing van het bij koninklijke boodschap van 30 augustus 2001 ingediende voorstel van wet tot wijziging van belastingwetten in verband met dividendstripping en het verlenen van optierechten aan werknemers (27896) in verband met samenloop met inmiddels tot stand gekomen wetgeving;**
- **het wetsvoorstel Wijziging van belastingwetten in verband met dividendstripping en het verlenen van optierechten aan werknemers (27896).**

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en de Gemeentewet (partieë**

wijziging zedelijkheids-wetgeving) (27745).

(Zie vergadering van 2 juli 2002.)

De beraadslaging wordt hervat.

□

De heer **Dölle** (CDA): Voorzitter. Ik wil de minister danken voor zijn antwoord in eerste instantie. Dat antwoord was uitvoerig, maar niet zo uitvoerig dat er geen vragen meer zijn overgebleven. Mijn fractie heeft betrekking op een zaak waarover ik in eerste instantie reeds sprak: de opvattingen van de regering over het effect van het fenomeen pornografie als zodanig. De tweede vraag heeft betrekking op de term "verminderd bewustzijn". Voorgesteld wordt om deze term op te nemen onder de kwalificerende gronden in het Wetboek van Strafrecht.

Het eerste punt kwam vooral naar voren in het kader van de virtuele kinderporno, waaraan de vorige keer een groot deel van de beschouwingen werd gewijd. Het gaat daarbij met name om die kinderporno die wordt vervaardigd zonder dat daarbij kinderen betrokken zijn, door middel van computers bijvoorbeeld. De regering rechtvaardigde deze beperking van de vrijheid van meningsuiting en de privacy, terecht overigens, met een redenering die erop neer kwam dat van het instandhouden van een kinderpornografische deelmarkt op zichzelf al een dreiging uitgaat en dat misbruik van en geweld tegen kinderen hierdoor wordt bevorderd.

Die opstelling blijkt ook uit andere zaken die het kabinet in verband daarmee heeft gevonden. Zo verdedigde het kabinet zich ten aanzien van het feit dat ook zestien- en zeventienjarigen onder dat verbod vallen door te wijzen op het maatschappelijke effect van het instandhouden van de kinderpornografische deelmarkt. Dat is een van de redenen waarom het gerechtvaardigd is om zestien- en zeventienjarigen – aan wie het hebben van gemeenschap volgens de wet is toegestaan – te verbieden om in de sfeer van de kinderporno te worden geafficheerd.

Het tweede punt was de impliciete afwijzing door het kabinet van de stelling dat kinderporno, of wellicht pornografie in het algemeen, als

ventiel kan dienen waardoor er minder misbruik en minder geweld zou plaatsvinden.

Het derde punt dat door de regering sterk wordt benadrukt, is de omstandigheid dat slechts die vormen van gesimuleerde pornografie moeten worden verboden die, in mijn woorden, "net echt" zijn en lijken op echte porno. Kennelijk, omdat die vormen van afbeeldingen aanjagend en bevorderend zijn voor houdingen die meer misbruik en meer geweld met zich brengen. In dat licht is het volgens de regering te rechtvaardigen om de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van levenssfeer, zoals verdedigd in artikel 7 van de Grondwet en artikel 8 en 10 van het EVRM, in te perken. Er gaat namelijk een zodanig effect van uit dat er een grond aanwezig is die wordt erkend in de Grondwet en het verdrag, op basis waarvan die inperking kan plaatsvinden. Wij hebben in dit verband een vraag, die niet alleen academisch is; immers een dergelijke vraag zou hier, op de rand van het reces en aan de vooravond van een kabinetswisseling, natuurlijk overdreven veel tijd en aandacht vragen.

Wij kunnen de redenering van de regering volgen, hoewel zij niet wetenschappelijk is bewezen, zoals de minister al zei. Als deze redenering opgaat, is het wellicht ook zo dat het fenomeen pornografie in het algemeen die werking heeft. Waarom komt er dan alleen op dit onderdeel een verbod? Terecht zegt de regering dat aan de verschillende vormen van pornografie niet dezelfde gevolgen hoeven te worden verbonden en dat is natuurlijk ook zo. Voor ons is het wel van belang te weten of het kabinet vindt dat het fenomeen pornografie puur behoort tot de privésfeer van mensen of dat er een extern publiek effect van uitgaat, waardoor het in beginsel onderwerp kan worden van nadere wet- en regelgeving. Over dit onderwerp willen wij graag nog iets meer horen van het kabinet, hoewel wij het begrijpen dat de minister wellicht zal zeggen: laat het maar over aan een ander. Het is niet alleen academisch; het is voor mijn fractie ook van belang om te weten hoe de redenering van de regering precies in elkaar zit.

De minister heeft ook geantwoord op het punt van het verminderde bewustzijn. Zoals ook in de schriftelijke voorbereiding aan de